

Medmenneskelighet, respekt og toleranse

Taler

Kåre Willoch

Dato

2 april 2006

Sted

Rådhuset i Hokksund

Omstendigheter

Aksjon Øvre Eiker viser ansikt

1 Kilde:

http://www.historieboka.no/Modules/historiebok_tidsepoke_emne_artikkel.aspx?ObjectType=Article&Article.ID=1735&Category.ID=1177

5

Medmenneskelighet, respekt og toleranse

10 "Øvre Eiker viser ansikt" har pågått gjennom 10 år. I den anledning holdt vår tidligere statsminister Kåre Willoch dette foredraget i en stappfull festsal på rådhuset i Hokksund.

15 Jeg tror alle som blir kjent arrangementene "Øvre Eiker viser ansikt", som har pågått gjennom 10 år, må bli mektig imponert over den vilje som ligger bak og den innsats som ytes. Dette er en verdifull reaksjon på noen hovedproblemer i vår tid: Et tilsynelatende riktig så vellykket samfunn hindrer ikke at noen tiltrekkes av vold, både i grupper og som individer. Tendensene til vold næres av motsetninger mellom ulike grupper i befolkningen. De forverres ved at det finnes et ikke ubetydelig antall som vokser opp uten å utvikle lojalitet til omgivelsene og samfunnet - fremmedgjøring. Samfunnet blir oppfattet som noe utenfor dem selv, ikke noe som de selv er en del av.

25 Og noen rømmer fra det hele - tror de - inn i rus, for bare å oppleve at alt ble meget verre på den måten. Og bak rusproblemene må det stå kynikere, som ikke har utviklet den samfunnsånd som kanskje var sterkere i fattigere tider. Et enda

30 større spørsmål er om vår tids underholdningsindustri, som fremstiller vold og overgrep som noe normalt, bidrar til å spre den type handlinger som de underholder med. De fleste tåler filmvold, TV-vold, nettvold, uten å bli påvirket til å følge eksemplene. Men meget tyder på at noen blir skadet av dette, og kommer til å se denne volden som noe normalt, som kan kopieres.

35 Kombinasjonen av slike fenomener - trang til vold og mangel på respekt for omgivelsene - skaper utvekster, som kan variere fra individuell kriminalitet til destruktiv gjengmentalitet. Noen som mangler naturlig lojalitet til nærmiljø og samfunn, finner surrogat i lojalitet til en gjeng, og gjengen styrker denne interne
40 lojaliteten ved felles aggressivitet overfor andre. Som fiender eller endog hatobjekter egner seg best de som er annerledes, eller ser annerledes ut, og som kanskje nettopp derfor også holder seg for seg selv.

45 Det er liten trøst i, men kan være nødvendig å vite når man tenker på tiltak, at dette er svakheter ved samfunn og menneskesinn som har skapt problemer gjennom årtusener. Verdenshistorien er full av tilfelle der menneskers misnøye med egne liv har slått ut i felles aggresjon mot andre. Blant de verste utslagene har vært antisemittismen, som nazistene brukte som middel til å skape samhold
50 blant sine egne. Men mange hadde gjort dette før nazistene tok opp metoden. Fremgangsmåten er å skape et vrengebilde av minoriteten, som en gjeng eller en større gruppering, eller som i det tyske tilfelle en dominerende politisk bevegelse, kunne bruke som et felles fiendebilde. De utnyttet kynisk den vel kjente tendens til mistro overfor minoriteter. Men når vi studerer historiens
55 skrekkeeksempler, må vi ikke overse at det også i dag finnes grupperinger som finner det hensiktsmessig å skape negative holdninger overfor minoriteter og overfor andre som er annerledes.

60 Dette kan ha sammenheng med at vår vestlige del av verden har en farlig tendens til å betrakte oss selv som kulturelt og moralsk overlegen fremfor andre folkeslag og deres religioner. Det kan skape et behov for å minne oss selv om at også misbruk av Bibelen har vært en uhyggelig kraft bak antisemittismen, faktisk den opprinnelige årsak til ulykkene. Et grunnlag har vært Matteus' beretning om da
65 Pilatus ville skåne Jesus. Da svarte jødene: "La hans blod komme over oss og våre barn" (27,25). Dette har kirkefedre tolket som et påbud om straff for alle jøder

til alle tider. Det villedet kirker og kristne fyrster til å begå horrible forbrytelser mot jøder fra oldtiden til langt opp mot vår egen tid. Og blant de mest forbitrede antisemitter var Martin Luther.

70

Hva kan vi lære av dette? Blant annet hvor galt det kan gå når man bygger politikk på løsrevne sitater fra hellige skrifter. Men noen bruker fremdeles utvalgte bibelsteder til støtte for politiske standpunkter som innebærer undertrykkelse av fremmede folkeslag. Og de bringer løsrevne sitater fra Koranen som argumenter for at Islam er grusom, mens de fortrenger at Bibelen har minst like forferdelige deler. Det er like galt å gjøre Islam ansvarlig for forbrytere som påberoper seg dens navn idag, som det ville være å gi kristendommen ansvaret for nye overgrep fra kristne eller deres allierte.

75

80

I et skrift fra Anne Frank-stiftelsen, som er utgitt på Sambåndet forlag i Norge, slås det også fast at "Gjennom mange århundrer utgjorde jødene i likhet med de kristne en stort sett tolerert minoritet i de muslimske landene. De måtte betale en spesiell skatt og var underlagt forskrifter når det gjaldt klesdrakt, men nøt større religiøs og økonomisk frihet enn i den kristne verden". Jeg minner om at da de kristne erobret de siste rester av det arabiske riket i Spania, ble alle jøder drevet ut. Da ble de ønsket velkommen til det muslimske Tyrkia.

90

Men, opplyses det videre i det nevnte skriftet: "etter at de første sionistene kom til Palestina mot slutten av 1800-tallet, forandret dette seg * Jødiske samfunn i araberverdenen ble nå sett på som representanter for den sionistiske angriperen. * Fiendskapet mot Israel ble først overført på israelerne og siden på jødene i sin alminnelighet." Men - dette må ikke få oss til å glemme at antisemittismen, og den volden den førte med seg, er først og fremst en kristen og en europeisk oppfinnelse.

95

100

I dag reiser altså den heslige antisemittismen hodet igjen, blant annet gjennom nynazismen. Men samtidig med at vi bekjemper dette fenomenet som vi kjenner, må vi ikke overse tendenser til andre utslag av svakheter ved vårt eget samfunn i dag, som også skaper lidelser for uskyldige medmennesker. Motsetninger mellom etniske grupper slår ut i følt kulde mellom mennesker, og

105

diskriminering, og frustrasjoner hos dem som føler seg tråkket på. Slikt er farlig for hele samfunnet, og dermed for livskvaliteten for alle. Vi må være på vakt mot alle årsaker til, og ytringer av slik nedvurdering av medmennesker. Vi må stå
110 vakt mot intoleranse, utdyping av forskjeller, og medvirkning til irrasjonell frykt for det fremmede. Dette er problemer som er alvorlige hos oss, men internasjonalt er dette enda verre. Dette er slikt stoff som raseopptøyer og i verste fall terrorisme blir næret av.

115 Men når vi i Norge taler om arbeid for medmenneskelighet, toleranse, og respekt for andre, er det vel en viss tendens til å oppfatte dette som noe som vi skal lære de andre. Det er lett å glemme at kanskje nettopp det norske samfunn har alvorlige mangler selv, når det gjelder disse grunnleggende etiske verdier.

120 Dette er forhold som man kan gjøre meget med i lokalsamfunnet, og i skolene, slik som det gjøres her i Hokksund. Skolene er vel egentlig av helt spesiell betydning i denne sammenheng: Ved å hindre mobbing i skolen, motvirkes
125 mobbing gjennom hele resten av livet. Og det er jo egentlig mobbing vi snakker om, når vi trekker frem diskriminering mot og trakassering av minoriteter. Men det trengs mer enn bare å unngå mobbing: Kameratmiljøet må være inkluderende!

130 Og når man arbeider lokalt for slike verdier, kan man dra nytte av noe annet verdifullt, nemlig lokalpatriotismen. Den slår sjelden over i negativitet for dem som bor utenfor: Den er lettfattelig og verdifull som skaper av samhørighet - og vilje til å oppnå noe mer og bedre enn andre har fått til. Den positive
135 lokalpatriotismen går ikke på bekostning av andre, men kan bare sette positive eksempler for dem.

140 Den nasjonale patriotismen kan være en enda sterkere byggende kraft. Den nasjonale frihet som Norge vant nesten fullt ut i 1814, og som vi fullførte for 100 år siden, har vært en mektig stimulans for nyttige prestasjoner, og styrking av indre solidaritet, i nesten alle de år vi har hatt den. Men denne nasjonale verdi gir også Den nasjonale patriotismen kan være en enda sterkere byggende kraft. Den nasjonale frihet som Norge vant nesten fullt ut i 1814, og som vi fullførte

for 100 år siden, har vært en mektig stimulans for nyttige prestasjoner, og styrking av indre solidaritet, i nesten alle de år vi har hatt den. Men denne nasjonale verdi gir også vinne tilslutning ved å rakke ned på andre. Ved å rakke ned på noen som de tror at mange ikke liker, kan de oppnå tiltro fra mange, og
150 de kan få mange stemmer hvis det er det de er ute efter.

De splittende krefter finnes på tallrike nivåer i samfunnet. Et eksempel på krefter som motvirker den nødvendige forståelse mellom ulike grupper i
155 samfunnet fikk man nokså nylig, da et politisk parti ga ut en brosjyre om kriminalitet under overskriften "Gjerningsmannen var av utenlandsk opprinnelse". Dette var et forsøk på å vinne tilslutning og dermed makt ved å etablere et felles fiendebilde. Dette kunne man smilt av hvis det ikke hadde vært fordi meget tyder på at slik spekulasjon i fiendtlighet overfor dem som ser
160 annerledes ut, lykkes i Norge. Og det er mer som tyder på at så ille er det: Vårt samfunn er ikke vaksinert mot spekulasjon i nedvurdering av andre og deres kultur og religion. Og nettopp denne tålmodighet overfor slikt samfunnssplittende arbeid gir risiko for at der oppstår sterkere indre spenninger i vårt allerede ganske mangfoldige samfunn, og mer frustrasjoner hos dem som
165 føler seg nedvurdert, og bedre grobunn for negative holdninger overfor samfunnet.

En del av problemet, som i særlig grad bør kalle på de tallrike frilynte og
170 menneskevennlige kristnes innsats for toleranse, ligger i misbruk av religion til å skjerpe motsetninger. Og her må man unngå den fallgrube - som vestlige samfunn gjerne marsjerer rett ut i, at det er de andre religionene som er bærere av intoleransen.

175
Jeg har allerede nevnt at Bibelen vært grovt misbrukt gjennom halvannet årtusen som grunnlag for antisemittisme. Gjennom tallrike århundreder er den også misbrukt til en militant og aggressiv antiislamisme, med ufattelige grusomheter. Det sier meget om Vestens kulturelle underutvikling at
180 presidenten i Vestens mektigste stat trodde at korstogene var en sivilisatorisk bedrift, et mønster for vår tid, mens de i virkeligheten var utslag av brutal imperialisme, fremskyndet ved misbruk av kristen tro. Også da Vesten underla seg nesten hele kloden fra midten av det attende til midt i det tyvende århundre,

185 trodde mange av de brutale europeiske hærførerene at de fremmet Guds sak. Og
da millioner av forsvarsløse sorte afrikanere ble fanget og sendt til Amerika
under de grusomste forhold, og henslepte usle liv under brutale slavedrivere,
fant overgriperne støtte i Bibelen for sine forbrytelser mot menneskeheten.

190

Jeg nevner dette for enda en gang å minne om grunner til å vise varsomhet
overfor andre kulturer og religioner, og for å understreke hvilken krevende og
viktig oppgave de frilynte kristne har, som vil stanse all misbruk av hellige
skrifter til å fremme politiske mål som er i strid med vår religions humane ånd.

195 Men denne oppgaven er ikke slutt, den vokser.

La meg minne om noen ferske fenomener: Ellers elskverdige folk klappet og lo
da Carl I. Hagen sjikanerte Muhammed i menigheten "Levende ord" i Bergen.

200 Predikanten Runar Søgaard erkjenner i et i Dagbladet 11. juni. at han i en
preken har uttalt at "Muhammed var en forvirret pedofil." Han mente ikke å
krenke noen, sa han. Men da må man spørre hvor naiv man har lov til å late som
man er, når man påtar seg predikantens oppdrag. Hans påstand er jo historisk
meningsløs, ettersom Muhammeds ekteskap var etter et mønster som ble fulgt
205 av blant andre europeiske fyrstelige familier på den tid, uten at det hadde noe
med pedofili å gjøre. Men predikanten så ikke det som noen hindring for å spre
uvilje mot andres religion. Og det ble jo bare enda verre da han la til at "Buddha
var liten, fet og brun".

210

Generalsekretær Karl Johan Hallaråker i Indremisjonsforbundet har i sin siste
bok karakterisert Islam som "en satanisk åndsmakt". Den kjente kristne lederen
Kjell Furnes har skrevet i bladet "Ordet og Israel" at "Det har også til fulle gått
slik som Gud gjennom sin engel og gjennom Rebekka forkynnte for verden. Det
215 arabiske folk har vært et vill-asen som alltid har vært i konflikt, både innbyrdes
og i forhold til andre etniske grupper. Særlig har de stått i motsetning til det
jødiske folk."

220 Andre kan man mene at Vestens folk, som har startet historiens blodigste kriger
- annen verdenskrig kostet 50 millioner liv - og som har brukt nesten hele verden
som sin slagmark, ikke bør betrakte arabere som mer "vill-asen" enn seg selv. Og

225 det var jo - som allerede understreket - ikke arabere, men europeere som begikk alle tiders mest groteske forbrytelser mot jødefolket.

Jeg regner med at mange synes det er litt spesielt å trekke frem slike
merkverdigheter som jeg nå har sitert, som om de var alvorlige fenomener. Mitt
230 svar er at dette er alvorlige fenomener, fordi slike tanker trives i bredere kretser enn mange aner, og derfra bidrar til ringeakt for noen medmennesker i vårt samfunn. Det gode samfunn tåler ikke slik ringeakt mellom grupper. Men samtidig nevner jeg dette for å gjøre det klart at begrepet "kristne verdier" må tas opp og forsvares av de tallrike kristne som har langt mer humane og
235 menneskevennlige tolkninger av Guds ord enn man finner i de kretser som jeg nå har hentet sitater fra. I Norge er den humane kristendom langt den sterkeste religiøse kraft, men den må forsvare sine synspunkter med mer engasjement overfor dem som bruker troen til støtte for inhumane standpunkter.

240 I dag skapes det i mange land - også her i Norge - motsetninger mellom folkeslag ved påstander om at Islam vil erobre verden. I Irak kan man se annerledes på dette. Og den muslimske verden blir daglig rystet over undertrykkelsen i Palestina, der flertallet er muslimer. Der ser de at en militært overlegen stat, med
245 våpenhjelp og pengestøtte fra den vestlige verden, beslaglegger at annet folkeslags land bit for bit. Mange blir frustrert, noen blir så rasende at de blir terrorister. Men man kommer ingen vei mot løsning av terrorismeproblemet uten å erkjenne problemenes rot, som blant annet er vestlige overgrep eller unnfallenhet overfor dem som bryter humanitetens lover
250 og folkeretten.

Dette er sider av det globale problem som Samuel Huntington allerede i forrige
århundre spådde ville utvikle seg til en "Kollisjon mellom sivilisasjoner". Vi ser
255 denne kollisjonen i Midtøsten, vi ser den ved spredningen av terrorismen, og vi ser grunnlaget for ytterligere spredning ved voksende motsetninger mellom ulike etniske og religiøse grupper i vår egen del av verden. Det er ikke så meget vi Norge kan gjøre for å snu denne utviklingen, men det er heller ikke så lite at vi kan snu oss en annen vei.

260

265 Dette stiller krav til både utenrikspolitikk, rikspolitikk, lokalpolitikk, og lokalt engasjement utenom politikken. Nettopp menneskers engasjement - som vi opplever gjennom denne "Håpfestivalen 2005" - kan mobilisere til ettertanke og handling for å fjerne motsetninger

270 Det er meget som viser at det nytter å appellere til det norske folks offervilje: Det gjelder mange lokale tiltak, men er vel aller tydeligst kommet til uttrykk ved den gavmildheten som vises ved de store innsamlingsaksjonene, kanskje aller sterkest da Tsunamien rammet. Men la meg minne om at nå har katastrofen rammet fattige mennesker igjen, kanskje enda hardere enn tsunamien, ved jordskjelvet i Pakistan. Frem med lommeboken igjen!

275

Norges offisielle utenrikspolitikk kan heller ikke løsrives fra våre idealer. Den må bygge på erkjennelse av at andre folk har de samme krav på respekt for sine kulturer og religioner som vi krever for oss selv og vårt. Og vi må forstå den forpliktelse som følger med skjebnens rike gaver til oss, nemlig plikt til å satse så det monner i kampen mot fattigdom blant mindre begunstigede folk, som er enda langt fattigere enn de fattigste hos oss.

285 Samtidig må vi våkne til å se hvor pinlig det er at vi, som krever respekt for folkenes selvbestemmelsesrett, og tar avstand fra erobring av andres land med makt, likevel bare snakker ull når vi kommer inn på overgrepene. Hvorfor krever ikke Norge så tydelig at det høres at palestinerne snarest må bli kvitt den okkupasjonen som FN forlangte slutt på allerede i 1967 og mange ganger siden.

290 Hvorfor sies det ikke tydeligere at det straks må bli slutt på alle bruddene på folkerettens regler om hvorledes en okkupant skal oppføre seg?

I vår innenrikspolitikk må vi legge all mulig kraft i å skape slike forhold at alle som har rett til å bo her i landet, føler at de blir verdsatt av sin stat og sine lokalsamfunn, ja av vårt samfunn i det hele. Det krever mer kraft i reaksjonene mot dem som sprer ringeakt for andres kultur og religion. Men slike arrangementer som dette er mektige bidrag til den gjensidige forståelse og respekt, som er det gode samfunns viktigste forutsetning. For de aller fleste som risikerer å falle litt utenfor storsamfunnet, kan nettopp varme og engasjement i

300

lokalsamfunnet være det som knytter dem nærmere til hele samfunnets fellesskap, og derved effektivt motvirker alle slike problemer som bevegelsen "Øvre Eiker viser ansikt" vil løse.

305

Kilde

www.historieboka.no

URI

<https://www.virksommeord.no/tale/medmenneskelighet-respekt-og-toleranse>

310

315

320

325

330

335